

4. 10. 2004

ID: 28363

Odstoupení od smlouvy a smluvní pokuta

Odstoupení od smlouvy se nedotýká již existujícího nároku na zaplacení smluvní pokuty.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 131/2003-65, ze dne 25.6.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně I. L., zastoupené Mgr. O. J., advokátkou, proti žalovaným 1) R. B. a 2) H. B., oběma zastoupeným JUDr. E. Z., advokátem, o zaplacení 100 000 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Chrudimi pod sp. zn. 3 C 53/2001, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. dubna 2002, č. j. 24 Co 504/2001-47, tak, že rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. dubna 2002, č. j. 24 Co 504/2001-47, se zrušuje a věc se vrací krajskému soudu k dalšímu jednání.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se po žalovaných domáhala zaplacení 100 000 Kč s tím, že jde o smluvní pokutu, která byla účastníky sjednána pro případ, že doplatek kupní ceny nebude uhrazen včas.

Okresní soud v Chrudimi rozsudkem ze dne 25. 6. 2001, č. j. 3 C 53/2001-34, uložil žalovaným povinnost společně a nerozdílně zaplatit žalobkyni 100 000 Kč s úrokem ve výši 26 % od 1. 2. 1998 do zaplacení, a rozhodl o nákladech řízení. Vycházel ze zjištění, že mezi žalobkyní jako prodávající a žalovanými jako kupujícími byla dne 23. 4. 1997 uzavřena kupní smlouva o převodu rodinného domu čp. 1010 v Ch. - M., stp. č. 5029/2, zahrady č. 3328/3 a zahrady č. 3329 v katastrálním území Ch. Protože žalovaní nezaplatili ve sjednaném termínu celou kupní cenu, dohodli se účastníci písemně dne 30. 9. 1997, mimo jiné, že zbývající část kupní ceny ve výši 830 070,20 Kč s 21 % úrokem od 1. 10. 1997 do zaplacení zaplatí žalovaní (kupující) nejpozději do 31. 12. 1997; pro případ, že tento závazek nedodrží, se žalovaní zavázali zaplatit žalobkyni smluvní pokutu ve výši 100 000 Kč nejpozději do 31. 1. 1998. Protože žalovaní ve sjednaném termínu do 31. 12. 1997 doplatek kupní ceny neuhradili, žalobkyně od kupní smlouvy přípisem ze dne 21. 3. 2000 odstoupila, přičemž následně bylo pravomocným soudním rozhodnutím (rozsudkem Okresního soudu v Chrudimi ze dne 22. 5. 2000 č.j. 3C 51/2000-22 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. 12. 2000 č.j. 20 Co 521/2000-36) stanoveno, že žalovaná je v důsledku platného odstoupení od uvedené kupní smlouvy nadále vlastníci předmětných nemovitostí. Ze zjištěných skutečností soud prvního stupně dovodil, že mezi účastníky byla platně sjednána smluvní pokuta pro případ prodlení s plněním doplatku kupní ceny. Protože žalovaní žalobkyni kupní cenu v dohodnutém termínu nedoplatili a neprokázali, že by k tomu došlo z jejich strany nezaviněně, vznikla jim povinnost zaplatit smluvní pokutu. Konstatoval, že byť došlo k odstoupení od smlouvy, a tedy k jejímu zrušení od samého počátku, povinnost žalovaných zaplatit smluvní pokutu podle dohody ze dne 30. 9. 1997 trvá a je samostatným nárokem žalobkyně.

K odvolání žalovaných Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 8. 4. 2002, č. j. 24 Co 504/2001-47, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl, a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. Vycházejí ze stejného skutkového stavu jako soud prvního stupně, posoudil věc odlišně po stránce právní. Dovodil, že byla-li v důsledku odstoupení žalobkyně od kupní smlouvy tato smlouva od samého počátku zrušena, byla z důvodu své akcesorické povahy zrušena i dohoda o smluvní pokutě, jíž bylo zajištěno včasné plnění doplatku kupní ceny. Uzavřel, že závazek žalovaných k zaplacení smluvní pokuty odstoupením od kupní smlouvy zanikl.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, v němž vytýká odvolacímu soudu, že věc nesprávně právně posoudil, dovodil-li, že zrušením kupní smlouvy v důsledku odstoupení žalobkyně od smlouvy zanikl i nárok na zaplacení smluvní pokuty, neboť zajišťovací závazek nemůže existovat samostatně, nýbrž jen za existence závazku zajišťovaného. Připomíná, že v době uzavření smlouvy zajišťovací, tedy smlouvy o smluvní pokutě, zajišťovaný závazek existoval a existoval rovněž i ke dni splatnosti smluvní pokuty, tj. k 31. 1. 1998. Jedinou podmínkou existence nároku na zaplacení smluvní pokuty proto bylo prodlení se zaplacením doplatku kupní ceny na straně žalovaných; toto prodlení nastalo v době, kdy žalovaní byli vedeni jako vlastníci převáděných nemovitostí. Neboli nárok žalobkyně na zaplacení smluvní pokuty vznikl okamžikem, kdy se žalovaní ocitli v prodlení s placením kupní ceny a následné odstoupení od kupní smlouvy ze strany žalobkyně nemá na již existující pohledávku na zaplacení smluvní pokuty vliv. Odstoupením od kupní smlouvy žalovaná neodstoupila od dohody o smluvní pokutě. Odvolací soud nevzal rovněž v úvahu, že žalobkyně odstoupila od kupní smlouvy v důsledku žalovanými zaviněného porušení smlouvy. Porušením kupní smlouvy ze strany žalovaných navíc vznikla žalobkyni škoda, která má být podle zákonné úpravy hrazena z nároku na sjednanou smluvní pokutu.

Žalovaní s odvoláním nesouhlasili, neboť jsou přesvědčeni, že rozhodnutí odvolacího soudu vychází z plného skutkového zjištění a ze správného právního posouzení. V počínání žalobkyně spatřují snahu obohatit sebe a navrhují, aby dovolání bylo jako nedůvodné zamítnuto.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů - dále jen „o.s.ř.“) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno včas k tomu oprávněným subjektem (žalobkyní) řádně zastoupeným advokátem (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o.s.ř.) a že jde o rozsudek, proti němuž je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a/ o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal dovolací soud napadený rozsudek bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně je důvodné.

Rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu v posuzované věci je subjektivně vymezen v dovolání uplatněnými námitkami vytýkajícími odvolacímu soudu nesprávné právní posouzení věci, resp. zpochybňujícími jeho závěr, že zrušením kupní smlouvy v důsledku odstoupení žalobkyně od této smlouvy, zanikl i nárok žalobkyně na zaplacení smluvní pokuty, neboť jí byla pouze zajištěna pohledávka žalobkyně pro případ prodlení žalovaných se zaplacením kupní ceny.

Právním posouzením věci je činnost soudu, spočívající v subsumaci zjištěného skutkového stavu pod skutkovou podstatu vyhledané právní normy, jež vede k závěru, zda-li a komu soud právo přiznává nebo oduznává. Právní posouzení věci je nesprávné, dopustil-li se soud při této činnosti omylu, tj. když na správně zjištěný skutkový stav aplikoval jiný právní předpis, než který správně měl použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej interpretoval, anebo ze skutečností najisto postavených vyvodil nesprávné právní závěry.

V posuzované věci není mezi účastníky v podstatě sporné, že v souvislosti s kupní smlouvou uzavřenou mezi nimi byla platně dohodnuta smluvní pokuta pro případ nikoli včasného zaplacení kupní ceny, že právo žalobkyně na zaplacení smluvní pokuty vzniklo, ani že žalovaná v důsledku nezaplacení kupní ceny v dohodnutém termínu od kupní smlouvy zajištěné smluvní pokutou platně odstoupila. Sporným zůstává posouzení, zda odstoupením od smlouvy v posuzovaném případě zaniklo rovněž právo žalobkyně na zaplacení smluvní pokuty.

Odstoupením od smlouvy se smlouva od počátku ruší, není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak (§ 48 odst. 2 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů - dále jen „ObčZ“).

Důsledky odstoupení od smlouvy spočívají v jejím zrušení od samého počátku, ledaže by z právního předpisu nebo dohody stran vyplývalo něco jiného; není-li tomu tak - což platí i v posuzovaném případě - zanikají odstoupením od smlouvy všechna práva a povinnosti smluvních stran plynoucí ze zrušené smlouvy. Zavázaná strana není proto dále povinna na základě zrušené smlouvy plnit a oprávněná pozbývá právo na toto plnění. Bylo-li již podle zrušené smlouvy plněno, jsou strany povinny vzájemně takové plnění vypořádat. Odstoupením od smlouvy zanikají pro svoji akcesorickou povahu rovněž vedlejší závazky, na existenci hlavního závazku (zde kupní smlouvy) závislé. Takovými vedlejšími závazky jsou i závazky sloužící k zajištění splnění hlavního závazku, tedy obecně i závazek k zaplacení smluvní pokuty (§ 544 ObčZ). Dojde-li tedy k odstoupení od smlouvy nemůže se žádná ze stran na jejím základě domáhat zaplacení smluvní pokuty, neboť dohoda o smluvní pokutě byla spolu s hlavním závazkem od počátku zrušena a právo na její zaplacení nemá žádný právní základ. Nárok na smluvní pokutu však v důsledku odstoupení od smlouvy nezaniká, vznikl-li ještě před odstoupením od smlouvy z důvodu jejího dřívějšího porušení. Nárok na smluvní pokutu i právo na zrušení smlouvy odstoupením jsou v posuzované věci důsledkem porušení smlouvy. Odstoupením od smlouvy realizuje smluvní strana svou vůli nebýt nadále účastníkem právního vztahu, v němž druhá smluvní strana nedodrží stanovené závazky a uplatněním práva na smluvní pokutu takové jednání druhé smluvní strany sankcionuje a hradí svou případnou majetkovou újmu. Z toho logicky vyplývá, že odstoupení od smlouvy se již existujícího nároku na zaplacení smluvní pokuty nedotýká. Odstoupením od smlouvy dochází k zániku povinnosti plnit původní závazek zajištěný smluvní pokutou nikoli však vždy i k zániku povinnosti plnit smluvní pokutu, jako důsledku neplnění původního závazku. Porušením smlouvy vznikl mezi smluvními stranami nový - dosud neexistující a původní smlouvou bez dalšího nezaložený - právní vztah, který již nemá ve vztahu k původnímu zajištěnému závazku akcesorickou povahu a na jehož existenci nemá zánik zajištěného smluvního závazku vliv.

Opačný závěr nelze s ohledem na smysl a funkci institutu smluvní pokuty z platné právní úpravy dovodit. Smluvní (konvenční) pokuta je peněžitá částka, kterou je dlužník povinen zaplatit věřiteli v případě, že nesplní svou smluvní povinnost., a to bez ohledu na to, zda porušením povinnosti vznikla věřiteli škoda. Pokutu lze dohodnout jak pro případ nesplnění vůbec, tak pro případ porušení jakékoli jiné smluvní povinnosti. Účelem smluvní pokuty není jen donutit dlužníka pohrůzkou majetkové sankce k řádnému splnění závazku, v určitých směrech pokuta plní i funkci paušalizované náhrady škody a věřiteli usnadňuje situaci v tom, že nemusí prokazovat vznik škody ani její výši;

dlužník je povinen totiž smluvní pokutu zaplatit bez ohledu na to, zda věřiteli vůbec nějaká škoda vznikla, a nemůže se bránit ani tím, že smluvená výše pokuty je evidentně v nepoměru ke vzniklé škodě. Mělo-li by odstoupení věřitele od dlužníkem nerespektované smlouvy ve svém důsledku vést k zániku již existujícího nároku na smluvní pokutu, byly by v takovém případě ohroženy zajišťovací i sankční funkce institutu smluvní pokuty (dlužník by v rozporu se smlouvou a zde zřejmě i proti vůli druhé smluvní strany nenesl dohodu o smluvní pokutě předvídanou majetkovou újmu za porušení svých závazků – s výjimkou případné vzniklé škody). Rovněž uhrazovací funkce smluvní pokuty, spočívající v pokrytí porušením smlouvy eventuelně vzniklé majetkové újmy bez složitého dokazování jejího vzniku a výše, by nebyla akceptací závěru odvolacího soudu v daném případě zachována. Zánik existujícího nároku na zaplacení smluvní pokuty v důsledku zrušení zajištěné – a druhou smluvní stranou nerespektované – povinnosti, by de facto ve svých důsledcích znamenal ze strany věřitele nucené prominutí dluhu sui genesis, jako následek realizace jeho práva na zrušení právního vztahu, v němž dlužník neplní své závazky. Takový závěr by vyvíjel nepřiměřený nátlak na věřitele, aby nerealizoval svá práva a setrval v nevyváženém právním vztahu a neodůvodněně by zvýhodňoval dlužníka nerespektujícího obecně přijímanou zásadu pacta sunt servanda; takový závěr nelze akceptovat.

Jelikož odvolací soud zatížil své rozhodnutí vadou spočívající v nesprávném právním posouzení věci, je dovolání žalobkyně důvodné; Nejvyšší soud České republiky rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušování řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)